

УДК 636.32/.38.082.14(477)
© 2013

В.В. МИКИТЮК,
кандидат
сільськогосподарських наук

СТВОРЕННЯ КРОСБРЕДНОГО ВІВЧАРСТВА НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ

Викладено методи створення дніпропетровського типу скороспілих м'ясо-вовнових овець із кросбредною вовною шляхом складного відтворного схрещування асканійських тонкорунних маток з баранами напівтонкорунних довгововнових порід. Наведено характеристику стану та розвитку основних селекційних ознак бажаних типів.

За характером продуктивності кросбредне вівчарство належить до м'ясо-вовнового напрямку, який академік М.Ф. Іванов вважав найбільш інтенсивним і вигідним тому, що вівці цих порід скороспілі й продукують велику кількість вовни і м'яса високої якості.

Як показує практика передових країн, кросбредне вівчарство створюється шляхом простого і складного схрещування тонкорунних маток і їх помісей з баранами скороспілих м'ясо-вовнових, переважно довгововнових порід овець. Особливо добрий генетичний синтез отримуємо при схрещуванні трьох і більше порід за рахунок рекомбінації генів та утворення нових спадково обумовлених генетичних комплексів.

Початок масштабних робіт зі створення в Україні спеціалізованого кросбредного вівчарства [3] співпав з переїздом у 1978 році з Казахстану на Дніпропетровщину професора В.Т. Шуваєва. Дослідження проводилися за безпосередньої його участі.

Маючи досвід роботи зі створення кросбредного вівчарства в господарствах Целиноградської області (нині Астанайська), професор В.Т. Шуваєв дійшов висновку, що перш ніж розпочати в новому регіоні країни виведення популяції кросбредних овець, добре пристосованих до екологічних умов, необхідно спочатку створити два–три племінні репродуктори, які забезпечать у достатній кількості товарні господарства високоцінними м'ясо-вовновими баранами-плідниками [5].

Основну селекційну роботу зі створення масиву кросбредних овець у Дніпропетровській області проводили в колгоспі “Вперед” Новомосковського району та на племзаводі “Щорський” (нині Державне підприємство

дослідне господарство “Руно”) Криничанського району [6].

На першому етапі досліджень (1980–1983 рр.) – від різних варіантів міжпорідного схрещування тонкорунних маток з баранами м'ясо-вовнових порід (російська довгововнова, ромні-марш, харківський кросбред, гірський корідель, північнокавказька, новозеландський корідель та частково лінкольн) отримали помісі I покоління, які суттєво розрізнялися поміж собою будовою вовнового покриву. Поряд з бажаною товщиною волокон 58–50 якості серед помісей того самого порідного поєднання зустрічалися вівці як з тонкою вовною (64–60 якості), так і з досить грубою (48 якості та нижче). Істотно різнилися помісні тварини і за довжиною вовни – від 8 до 20 см.

Другий етап робіт (1983–1986 рр.) був спрямований на отримання максимальної кількості овець бажаного типу, тому всіх помісних маток першого і частково другого покоління, незалежно від походження та якості вовнового покриву, схрещували з баранами породи новозеландський корідель.

Отримані від різних комбінацій схрещування трипорідні помісі з умовною часткою кровності 50% за новозеландським коріделем виявилися у більшості подібними між собою за розвитком основних селекційних ознак продуктивності [2]. Так, трипорідні ярки всіх варіантів схрещування в 12-місячному віці мали живу масу 38–40 кг, настриг митої вовни 2,5–2,7 кг, довжину волокон – 13,9–15,1 см, товщину вовни переважно 58–56 якості.

Селекційна робота на третьому етапі (1986–1990 рр.) полягала у створенні однотипного стада м'ясо-вовнових овець шляхом

розведення помісних тварин бажаного типу “в собі” незалежно від походження і була спрямована на покращення племінних та продуктивних якостей овець у типі корідель [4]. Все це дозволило у 1990 році стадо овець апробувати як український тип радянської м’ясо-вовнової породи.

Під час створення масиву овець з кросбредною вовною на племзаводі “Руно” в основному використовували овець новозеландський корідель, асканійська тонкорунна і частково асканійський кросбред.

Як відомо, за будь-якого схрещування великий інтерес являє собою ступінь прояву в помісній з різною часткою спадковості вихідних порід розвитку бажаних ознак та встановлення особливостей і закономірності їх формування.

За живою масою всі групи помісних ярок, незалежно від спадковості, у наших дослідженнях відповідали вимогам класу еліта (табл. 1).

Важливо відзначити, що помісні ярки з пониженою часткою спадковості за новозеландським коріделем мали більш високу живу масу, а з підвищеною – нижчу. У цілому в ярки нового типу була добра жива маса, яка властива тваринам м’ясо-вовнового напрямку продуктивності.

За довжиною вовни між групами помісних ярок спостерігалися значні розбіжності

ті залежно від генотипу: чим вища умовна кровність у помісній за коріделями, тим довшу вовну вони мали, і навпаки. Так, у напів-кровних ярок довжина вовни в середньому становила 10,3 см, а в 1/8-кровних за коріделями – 9,2 см, 1/4-кровні – 9,5 см, а у 3/4-кровних – 14,4 см і в 7/8-кровних – 14,9 см. У чисто-порідних ярок нового бажаного типу середня довжина вовни була на 18 % більшою, ніж вимагає клас еліта.

У помісних ярок з високою умовною кровністю за коріделями настриг митої вовни був достовірно вищим, ніж у помісних ярок з низькою часткою спадковості. Значна частина висококровних помісній за коріделями мала підвищену товщину вовни 58–56/58 якості, що і забезпечило отримання більшої кількості тварин бажаного типу з кросбредною вовною.

Вивчаючи ефективність використання баранів асканійський кросбред на помісних матках нового типу, досліджували розвиток основних селекційних ознак у ярок з різним розміром, довжиною та формою завитка вовни при народженні [1] (табл. 2).

Кращою вовною продуктивністю характеризувались ярки від схрещування помісних маток з асканійськими кросбредними (АК) баранами, настриг немитої вовни яких був на 11 % вищим, ніж у тварин дніпропетровського типу (ДТ), а в митому волокні – на 6,7 %.

1. Продуктивність помісних ярок селекційної групи (M±m)

Порідність за новозеландським коріделем	Кількість голів	Жива маса, кг	Довжина вовни, см	Настриг митої вовни, кг
1/2-кровні	156	48,1±0,74*	10,3±0,16***	2,6±0,16
1/2 “в собі”	48	46,0±0,96	10,1±0,25**	2,5±0,22
1/8-кровні	56	45,3±0,99	9,2±0,19	2,2±0,17
1/4-кровні	119	45,6±0,55	9,5±0,12	2,3±0,09
3/4-кровні	148	46,4±1,16	14,4±0,33***	3,0±0,11***
3/8-кровні	65	47,5±1,20	12,8±0,25***	2,7±0,31
5/8-кровні	69	46,4±0,88	14,2±0,18***	2,9±0,24*
7/8-кровні	135	46,7±1,12	14,9±0,36***	3,2±0,38*
ч/п нового типу	103	48,5±0,73*	14,6±0,17***	2,9±0,26*

* P > 0,95; ** P > 0,99; *** P > 0,999.

У результаті проведених досліджень встановлено, що найбільший настриг неми-тої вовни мали ярки АК × ДТ (перша група) з крупним завитком. Вони переважали своїх ровесниць ДТ (другої групи) на 2,6 %. Тварини із середнім завитком першої групи мали настриг немитої вовни на 2,8 % більше, ніж ярки другої групи.

Встановлено, що в обох групах зі збільшенням завитка підвищувався вихід митої вовни. Виявлено також позитивний зв'язок між типом завитка при народженні та довжиною вовни. Залежно від типу завитка вовни у тварини і першої, і другої груп найбільшу природну довжину вовни мали тварини з крупним завитком.

Зазначимо, що найбільш вирівняну за довжиною вовну мали ярки першої групи з дрібним та крупним завитком та ярки другої групи зі середнім. У 13–14-місячному віці за довжиною вовни ярки групи АК × ДТ на 11,6 % ($P > 0,999$) переважали своїх ровесниць.

Результати досліджень показують, що вівці групи АК × ДТ характеризуються вовною більшої товщини на відміну від однолітків дніпропетровського типу. У ягнят першої групи в цілому вовна потовщала, з'явилося більше ягнят із вовновим покривом 56 якості (35,2 % порівняно з 5,2 %) і менше – 60 якостю (1,6 % проти 5,1).

Серед молодняку, який мав при народженні вовну з крупним завитком, немає тварин з товщиною вовни 60 якості. Вовна ярка дніпропетровського типу була краще вирівняна за товщиною в штапелі, ніж вов-

на нащадків асканійських кросбредів.

Урахування взаємозв'язку господарсько корисних ознак на базі використання результатів досліджень селекційно важливих показників під час добору ярка дало змогу одержувати з покоління в покоління високопродуктивне потомство, яке відповідало вимогам стандарту для даного типу овець.

У подальших дослідженнях визначені найбільш перспективні параметри добору ярка новоствореного типу м'ясо-вовнових овець з метою їх консолідації.

Середня жива маса таких ярка становила за роками досліджень від 39,6 до 41,4 кг. Настриг вовни у фізичній масі був відповідно від 5,1 до 5,5 кг, але, відзначимо, висока варіація даної ознаки досягала в окремі роки 24,39 %. Довжина штапелю вовнових волокон ярка становила від 13,9 до 14,5 см, а товщина вовни знаходилася в межах 60–58 якості.

Під час оцінки ступеня фенотипової консолідації селекційних груп виходили з логічного припущення потреби враховувати не лише відносне звуження групової мінливості за досліджуваною ознакою, але й форми кривих частот розподілу варіаційного ряду.

Відповідно до теорії нормального розподілу Гауса, дані аналізу графічного зображення розподілу основних селекційних ознак усієї популяції ярка підтвердили, що розподіл тварин за живою масою та настригом вовни рік у рік знаходиться майже на одному рівні і відбувається більш стабільно, ніж довжина вовни.

2. Продуктивність ярка залежно від типу завитка вовни

Порідність	Тип завитка	<i>n</i>	Жива маса, кг	Маса митої вовни, кг	Довжина вовни, см
АК × ДТ	Д	12	42,70±0,6	2,18±0,07	12,63±0,30
	С	69	43,56±0,11	2,33±0,05	14,64±0,45
	К	44	45,90±0,20	2,53±0,02	15,28±0,21
У середньому по групі			44,30±0,19	2,39±0,07	14,20±0,33
ДТ	Д	23	42,71±0,21	2,11±0,09	12,36±0,34
	С	68	43,40±0,10	2,22±0,07	12,5±0,51
	К	26	45,72±0,12	2,41±0,04	13,24±0,20
У середньому по групі			43,81±0,19	2,24±0,06	12,71±0,17

Практична реалізація системи контролю селекційних процесів у популяціях здійснюється, як було зазначено, шляхом побудови варіаційних рядів у суміжних генераціях та гістограм розподілу, а також визначення таких параметрів, як асиметрія й ексцес.

Одержані нами результати вказують на незначну варіабельність частот досліджуваних ознак, які здебільшого не виходять за межі стабільної помірності. Деяко виокремлюється варіабельність настригу вовни, коли показники ексцесу та асиметрії варіаційного розподілу даної ознаки в окремі роки досліджень набували більш високих як додатних, так і від'ємних значень та знаходилися за межею помірності (0,5). Але в цілому можна стверджувати певний рівень консолідації даної селекційної групи овець.

Популяційно-генетичні аспекти успадкування кількісних полігенних ознак ґрунтуються на вивченні взаємообумовленості та взаємозв'язку між ознаками в середині тієї або іншої популяції. Розраховані коефіцієнти кореляції між основними селекційними показниками продуктивності ярок показали,

що найбільш висока позитивна постійна залежність існує між живою масою та настригом вовни, яка в наших дослідженнях становила 0,47–0,36.

Кореляційний аналіз визначення рівня залежності між іншими селекційними ознаками показав, що не відбувається особливих змін за довжиною та товщиною вовни, які б залежали від живої маси. Разом з тим настриг вовни в ярок має слабкі непостійні зв'язки з товщиною та довжиною вовни.

Таким чином, експериментально доведено, що позитивні та небажані якості при схрещуванні коріделів з тонкорунними матками проявляються пропорційно частці спадковості вихідних порід. Помісні ярки з меншою часткою спадковості за новозеландським коріделем мають деяко вищу живу масу, а з підвищеною – характеризуються значно довшою вовною і більшими настригами митої вовни. Найкраще поєднання бажаних властивостей у помісних овець спостерігається у тварин з переважаючою часткою спадковості коріделів – $\frac{3}{4}$, $\frac{5}{8}$ та $\frac{7}{8}$, а у трипорідних – 50 %.

Бібліографія

1. *Калиниченко О.О.* Ефективність використання асканійських кросбредних баранів на матках дніпропетровського типу асканійської м'ясововнової породи з кросбредною вовною: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук / *О.О. Калиниченко*. – Харків, 2003. – 19 с.
2. *Микитюк В.В.* Продуктивность и биологические особенности овец новозеландской корридель и их помесей с овцами асканийской породы в степной зоне Украины: дис. ... канд. с.-х. наук: 06.02.04 / *Микитюк Виктор Васильевич*. – Днепропетровск, 1988. – 134 с.
3. *Мусяенко Ю.С.* Овцеводство Украины и пути его развития / *Ю.С. Мусяенко* // Материалы юбилейной науч.-производ. конф. "Интенсификация овцеводства и козоводства". – Ставрополь, 1982. – С. 30–35.
4. *Северов О.В.* Продуктивні якості та деякі біологічні особливості помісей різної кровності по

новозеландському коріделю і асканійській тонкорунній породам овець: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. с.-г. наук: спец. 06.02.04 "Спеціальна зоотехнія; технологія виробництва продуктів тваринництва" / *О.В. Северов*. – Харків, 1993. – 19 с.

5. *Шуваев В.Т.* Эффективность разведения различных кроссбредных помесей в условиях Целиноградской области / *В.Т. Шуваев* // Кроссбредное овцеводство в Северном Казахстане. – Целиноград, 1973. – С. 3–26.

6. Метод выведения мясо-шерстных овец с кроссбредной шерстью в колхозе "Вперед" Днепропетровской области / *В.Т. Шуваев, В.К. Класен, В.В. Рожков, Р.А. Скрыпник* // "Совершенствование методов селекции животных степной зоны Украины": сб. науч. тр. – Днепропетровск, 1989. – С. 4–8.

Рецензент – доктор сільськогосподарських наук, професор **С.Г. Піщан**